

פרוטוקול מס' א/ב
מישיבת ועדת הכלכלה
מיום ג' י"ט טבת תשט"ז-3.1.56
בשעה 11.00

השתתפים:

חברי הועדה:

- ב. אבניאל - היו"ר
- י. אלון
- מ. אונא
- י. אלמוגי
- מ. אולמרט
- ח. יקנאטל
- י. ניצני
- ש. פרלשטיין
- ג. שוקן
- ש. בז'רנו

מוזמנים:

- שר הפנים י. בר-יהודה
- ד"ר נבנצאל - מטעם הועדה הכלכלית לירושלים
- ג. אגרון - ראש עיריית ירושלים
- י. ישעיה - הממונה על המחוז
- ד"ר מקר - מטעם הועדה הכלכלית לירושלים
- י. לויין - מטעם רשות הפיתוח
- י. רושן - מטעם משרד הפנים
- י. רפאל - חבר הכנסת

סדר-היום:

שאלה פיתוחה של ירושלים.

היו"ר ב. אבניאל:

ברשותכם, אני פותח את הישיבה. אנו נדון בישיבה זו בשאלה פיתוחה של ירושלים. הזמנו לישיבה את שר הפנים, ראש העיר, מנהל רשות הפיתוח, באי-כוח החברה הכלכלית לירושלים. אני מברך את שר הפנים ומאחל לו הצלחה בתפקידו. כמו כן אני מקדם בברכה את נציגי החברה הכלכלית לירושלים נבנצאל ופיקר. ועם כניסתו של מר אגרון ברצוני לברכו על הופעתו בפנינו, ואני מקווה שהופעתו תוסיף הבהרה לענין ואולי גם הצעות שאלינו לדרוש להגשימן כדי לסייע בפיתוחה של ירושלים.

בטרם נשמע דברי המוזמנים אמסור רשות הדבור לחבר הכנסת רפאל שהעלאה את ההצעה לסדר היום שהועברה אלינו לדיון והחזרתה עם מסקנות. אני רוצה להזכיר שענין זה עדיין מהווה נקודת תורפה בחיינו, כי מומן לזמן מועלית הנעיה על סדר יומה של הכנסת. אני מחזיק בידי המלאות ועדת הכלכלה בענין פיתוח ירושלים מ-29.6.53, לפי הצעה לסדר היום של מר אלטמן, ואחרי פבודה קשה בראשותו של מר בנטוב סיכמה מסקנות. וכאשר עברתי על מסקנות אלו ראיתי לצערי שאיננו יכולים להתברך בכך שחלק ניכר של ההמלצות הללו הוגשם, ואשמח לשמוע את אני טועה. היום נהיה מעונינים לשמוע על מצב הדברים בירושלים, איזו התקדמות הושגה בשטח האובלוטיה, בשטח הפיתוח המשקי והכלכלי, בשטח הכנסת יתר חיים בעיר ומה הם 3-4 הדברים העיקריים שאילו היינו ממחישים אותם היינו מביאים גאולה לעולם על ידי גאולתה של ירושלים.

י. רפאל:

אני רוצה להטביר קודם כל מה הניע אותי להעלות מחדש את השאלה על סדר יומה של הכנסת. כאשר דובר על מצבה של ירושלים בהזדמנויות אחרות דובר על כך בקשר עם מאורע מסויים, כמו שאלת המעברות, שאלת המים או הפסקת החשמל. אני לא קשרתי את הענין בדבר מסויים, אלא כאיש ירושלים ראיתי את המצב בכללותו. אני גם לא התכוונתי בדברי בכנסת להצביע על הקפליה הקיימת מצד הממשלה לגבי ירושלים, אם כי היא קיימת אבל לא לכך הייתה הכוונה. אני מדגיש זאת כי לאחר הדיון הקצר בכנסת ראש העיר פרסם

אילו הודעה מתוכה שמענו כאילו אין הפליה. אני לא התכוונתי לבקורת כלפי הממשלה, התכוונתי להפנות את השומת ל המוסדות הקובעים למצב של ירושלים.

למעשה קיימת הקפאת אוכלוסיה בירושלים, אם כי המספרים הסטטיסטיים יראו קצת אחרת, כי אם אנו בביאית בחשבון את העליה הגדולה שנקלטה בירושלים ואת הרבוי הטבעי בירושלים בשנים אלה, נראה שאלפים רבים עזבו את העיר, ואלה אינם עולים חדשים אלא לרוב מקרב ותיקי ירושלים. ויש לכך סיבה אחת - מצבה הכלכלי של ירושלים, שהוא חמור והפרנסה בה קשה מאד, ולפעמים אין טכויי הצלחה באותה מידה שיש להם במקומות אחרים. אני חושב שהממשלה חייבת לעשות משהו לפיתוחה של ירושלים, לא רק על ידי מתן עזרה לשיכוני עולים, אלא בייחוד על ידי היתת מפעלים במרכזי תעסוקה. ויש דרכים לכך. יש עניין של הקצאת מגרשים, יש עניין של הנחות במסים, יש אפשרות של הוזלת מחירי המים והחשמל.

בערבים כולכם מזדמנים בירושלים. זו עיר שוממה, חשוכה. יש הרגשת עזובה, וזנו רואים שלא רק אנשים צעירים שצמודים למוסדות מדע או למוסדות תורה אינם רוצים ואינם אוהבים להיות בירושלים, אלא התיירים שבאים לביקור כמעט ואינם מחעכבים בה ללילה אחד.

המצב חמור מאד גם בשטח החנוך, ואין להשוות מצב של בי"ט אחרים למצבם של אלה בירושלים. ישנה בי"ט שנמצאים במבנים פטולים מבחינה סניטרית. אני חושב שהעיריה לבדה לא תוכל לעשות גם את אלה הדברים שעיריה אחרת יכולה לעשות, ולא מפני שאני חושב שעיריה זו אינה מוכשרת, כמו הנהלות אחרות, ואינני אומר שהנהלה הקודמת היתה אשמה, זה מצב אוביקטיבי. האוכלוסיה כאן היא עניה. הכנסות המסים הן הרבה יותר קטנות ביחס למקומות אחרים. משום כך אריכה הממשלה בצורה אחרת ובמדיה אחרים להתגייס לעזרתה של ירושלים. אינני רוצה לדבר לא על המצב הפוליטי ולא על המצב הבטחוני של ירושלים. מכל מקום כוונתי בהצעת לטדר היום היתה להעמיד את ירושלים לא רק בראש התור של הדאגה, אלא מחוץ לכל תור וקנה מידה המקובל לגבי מקומות אחרים, ואני מקווה שהפעם תגשיה הממשלה את המלצות הועדה.

היו"ר ב. אבניאל: אני מבקש את שר הפנים וראש העיר להדגיש מה הם הדברים שבידינו לעשות כי לשנות את פני הדברים באופן מוחשי. אני על כל פנים אציע לוועדה לטכום הפעם כמה טיכומים נפרדים ובמידה שלא יהיה בידינו לעשות זאת, אטכום דברים ברורים שהמצב הוא כזה וכזה שאין אפשרות לעשות משהו, ויחדלו להתריע כל שנתים.

שר הפנים י. בר-יהודה: גם בעניינים שנתונים בוויכוחים קואליציוניים או אופוזיציוניים צריך לומר את האמת הגלוי, ואני על כל פנים מנסה לנהוג כך, לעתים גם נכשל. דוקא משום כך אינני מעודד כל כך מהודעתו של היו"ר שבבקבות מסקנות ועדת הכלכלה לא נעשה עד עכשו ולא כלום. היו"ר ב. אבניאל: זאת לא אמרתי.

שר הפנים י. בר-יהודה: אני אמטור את דברך לא בצורה הרצאה כללית אלא ארך בעקבות מסקנותיה הקונקרטיות של ועדת הכלכלה ואנסה לקבוע מה עשו ומה לא עשו, כי יש גם דברים שלא עשו. ואני רוצה להתחיל בהקראת החלטת הממשלה בערך מזמן קבלת המלצות הועדה על פיתוח ירושלים, והוראות אלו הן הוראות קבע לכל המשרדים עד היום. החלטת הממשלה שנתקבלה ביום 21.6.53 ונמטרה לכל המנהלים הכלליים אומרת: כדי לעודד את פיתוח ירושלים ולעזור לביטוסה מחליטה הממשלה, כי משרדי הממשלה השונים יתנו עדיפות לירושלים בפעולותיהם הכלכליות, כגון: סדור אשראי, הקצבת כספים לפיתוח, היירות, הרחבת החקלאות מטביב לירושלים, הקצבת חמרי גלם וכו".

לפני נוטה ההמלצות של ועדת הכלכלה, ואתחיל בסעיף שני: "חשמל". המלצה זו הוצאה לפועל. יחד עם זאת הועדה המחוזית לבנין ערים מטיימת השבוע את אתור המקום להקמת טרנספורמטור שני מחוץ הנחה שזה יאפשר להתגבר באופן מוחלט על הפסקות בזרם החשמל, שהן קיימות עדיין אבל במידה הרבה יותר פחותה מאשר לפני שנתים.

סעיף שלישי - "קרקעות". עד כמה שידוע לי, בעניין זה לא נעשה ולא כלום. אני מניח שבא-כוח רשות הפיתוח יסיר משהו בנ ודה זו. אולי האינפורמציה שלי אינה מטייקה.

סעיף 4 - "שיכון ובנין". אמנם גם עכשו יש במעברות ירושלים כ-7000 נפש, אבל יש לציין, זה רק חלק קטן ממה שהיה במעברה זו בזמן שהיחה מעברה גדולה.

ד. חפאל: בשתי המעברות היו בתקופת השיא 12 אלף נפש.

שר הפנים י. בר-יהודה: זאת אומר חבר הנהלת הסוכנות האחראי לעליה. אבל חברי מחלקת הקליטה אמרו לי שבזמנים שונים היו קרוב ל-15 אלף, ובעצם היו יותר, כי אי אפשר לקחת רק את הצלום הרגעי, ואם אהה אומר שהמכסימום היה 12 אלף, זה אומר שעברו את המעברה ולא הסתדרו בעצמם אלא סודרו על ידי שכונים לפחות עוד 50 אחוז ממספר זה.

כיום נשארו במעברה 7000 נפש. ליותר מ-7000 סודרו שיכונים בצורה מסודרת. פעולה זו נמשכת, אם כי אינני בטוח אם בעקבות הזמן והקשיים הכספיים היא תמשך באותו קצב; יתכן שהקצב יחלש במקצת.

אשר לחלקו השני של הסעיף, אפשר לומר שבנין בי"ס לאחיות כמעט ונגמר. מתחילים בבניית בנין גדול למרכז הרפואי. שם נעשו עבודות ייסור הקרקע בקנה מידה גדול. מבחינה זו אפשר לומר, כי מה שנעשה נעשה בהיקף רציני. נעשה משהו גם בבנין קריית האוניברסיטה. גם עכשו עובדים שם 600-800 פועלים יום-יום, ועבודות אלו נמשכות בקצב רב. בבניית הקריה לעומת זאת באה סטגנציה. משלושה בתים גדולים אחד נגמר, ושם נמצא משרד האוצר, השני והשלישי בנייתם נפסקה באמצע, לאחר שגמרו את קומת הקרקע והחילו בבניית הקומה הראשונה, ואינני בטוח אם בעקבות צמצום התקציבים אפשר יהיה השנה להמשיך בבניה.

לעומת זאת נעשות עכשו פעולות למען העברת בית הדפוס הממשלתי, כי הדבר קשור לא רק בעבודה, אלא זה אומר העברת עשרות פועלים ומשפחותיהם לירושלים.

נעשות הכנות למכרז על הקמת בנין בית הכנסת. אבל בזה לא יתחילו השנה. יתכן שגם בית השדור יבנה השנה.

סעיף 5 - "חקלאות". במשך שנים אלו התיבו בסביבת ירושלים 6 ישובים חדשים. גידול האוכלוסיה מינואר 1954 לינואר 1955 הוא 2175 נפש בישובים החקלאיים בסביבת ירושלים, מאבו-גוש עד כפר אוריה. לינואר 1956 יש לי רק מספרים חלקיים. אבל המצב הוא כזה שב-22 נקודות מתוך 45 נקודות חלו שנויים וב-3 מהן ירוצ מספר התושבים ב-128 נפש, ו-19 ישובים גדל הישוב ב-1114 נפש. אם ניקח את הגידול הכולל יש להניח שהוא מסתכם ב-1000 נפש.

אשר לניצול השטחים המתאימים לחקלאות, מבחינה זו נעשו פעולות די גדולות. רוב העמקים בין השכונות החיצוניות והגוש המרכזי של העיר נמסרו עכשו לעיבוד גני ירק, והמעבר העיקרי היא חברת יצור ופיתוח. נעשתה מעולת ביוב גדולה בירושלים מהמושבה היוונית דרך המושבה הגרמנית ועד טלביה. חלק מהמיים האלה הופנו להשקאה, כי ההשקאה מהקו היסודי היא יקרה מאד.

אני מני שכולכם יודעים על העבודה העצומה שנעשתה על ידי הקק"ל להכנת הקרקע בסביבה. יש תכנית להקמת שכונה בשם "מבשרת ירושלים" בכניסה לירושלים. אלה יהיה שיכונים עם משקי עזר.

היו"ר ב. אבניאל: בכמה דונמצים מתבטא השיקום החקלאי בסביבות ירושלים?

שר הפנים י. בר-יהודה: כל מי שנוסע בדרך ירושלים יכול לראות הרבה מאד דונמית ששוקמו וזה מצטרף לאלפי דונמית טרסות, מקום שקודם היו סלעים ועכשו רוב השטח נטוע.

סעיף 6 - "הנחות והקלות". בכנסת הזכרתי שני דברים, אבל ראש העיר יוכל למסור יותר פרטים ממני. רשות הפיתוח רואה את ירושלים כאחד המקומות שהיא חייבת בהכוונה אליו, ובחירת המקום זה דבר קבוע בהקמת מפעל כמפעל מאושר, וזה באופן אוטומטי מביא לכל אותן ההקלות הנחנות בהתאם לחוק עידוד השקעות הון. כלומר, אין הקלות מיוחדות לירושלים. אבל יש קביעת העובדה שירושלים היא איזור פיתוח ומפעל המוקח בה מוכר כמפעל מאושר.

דובר על הוזלת מחירי ההובלה ברכבת, אבל בענין זה אין שום שנוי לטובה.

סעיף 7 - "הזמנות". הוראה כזאת נתנה. אין שום אפשרות לומר עד כמה היא הוצאה לפועל, כי בענינים אלה או שצריך להקים מנגנון פקידותי די מנופח על מנת לשמור על כך, או שהענין תלוי במידת ההבנה של כל אחד מהמזמינים לחוד. צריך להזכיר דבר זה שוב, אבל אין אפשרות להקים מנגנון פיקוח מיוחד.

סעיף 8 - "השוואת מחירי המזון". נעשה משהו בענין זה. המחיר לא השווה ב אופן מוחלט, אבל ההפרשים במחירים הוקטנו במשך הזמן הזה. כלומר, משהו כוסה מקרנות ההשוואה אבל לא במאה אחוז. כל המצרכים שאינם בקיצוב, אין לממשלה אפשרות להשפיע על מחיריהם, אבל מצרכים שיא מקציבה, ההפרש במחיריהם בוקטן, אבל לא בוטל.

סעיף 9 - "מס שעשועים", בענין זה לא נעשה שום דבר. סעיף 10 - "תקציב הפיתוח". אני חושב שאפשר לומר, שגם מתקציב הפיתוח וגם מהמענק ירושלים בשנה זו נהנתה מתוך התחשבות מיוחדת במצבה. אילו ירושלים היתה מקבלת לפי הנורמה כמו תל-אביב, היתה מקבלת מצחצחית הסכום שקבלה מהמענק. היא קבלה מתקציב הפיתוח - 465 אלף לירות ומהמענק - 518 אלף לירות. נוסף לזה מכל מיני תקציבים אחרים היא קבלה סכומים לא קטנים באופן ישיר בשבילה.

היתה הצעה שכל הכספים ירוכזו בקונסרציום, אבל היא לא יצאה לפועל. למעשה נעשתה שורה של פעולות על מנת להגדיל את האשראי לארגונים. לדוגמה, הושג סכום מיוחד של 100 אלף לירות לארגון הסוחרים לשפור החנויות והתאורה.

בענין סמל ירושלים, יש הצעת חוק שהושתתה ועכשו חוגש לכנסת.

ועכשו אני עובר לשאלת המימון אפשר לומר שבשאלה זו נעשה הרבה יותר ממה שהומלץ על ידי הועדה, והתכנון שבאכזבה הויוותר גדולו בחלקן קשורות עם מצב החירום ובטלקן היו נעשות במילא. ראשית, נגמר הקו המקביל. אמנם דרכו אפשר להעביר רק כמויות קטנות של מים, ועל מנת להפוך אותו לקו שיתחרה בקו הראשון יש צורך בהתקנת שתי תחנות שאיבה, שעומדות בסטדיה של גמר. כאשר פעולה זו תגמר תעשה עבודת הקשר בין שני הקווים בתוך העיר שיבטיחו לירושלים מים בכמויות מספיקות לגמרי, ותהיה בזה עזובה לא קטנה לצרכי שעת חירום. כדי לסיים את כל הפעולות הקשורות בקו המקביל, יש צורך ב-337 אלף לירות, ובכדי להשלים את המפעל כולו יש צורך ב-600 אלף לירות.

בהזדמנות זו אני רוצה שמשרד האוצר הגיע לדי הסכמה פרינציפיונית עם האוצר בקשר לאמיסיה של שלוש הערים הגדולות, וביניהן ירושלים, וכן הסכמנו שלגבי ירושלים תיעשה פעולה מיוחדת, שאחת מהערים שתקבל את הרשות המסור לירושלים מליון לירות מהסכום שתקבל. האמיסיה של כל העיריות תהיה בגבול של 10 מליון לירות, מסכום זה תקבל ירושלים 3 מליון לירות ואת המליון הראשון תקבל ירושלים כמפרעה מאחד ממקבלי רשות האמיסיה שקודמים בתור.

בענין המים יש להוסיף עוד שבירושלים היתה תמיד אגירה במאגרים. גם בענין זה נעשתה פעולה על מנת לאפשר כבר עכשו להשלים את כמויות המים שאפשר יהיה לאגור. הוחל בהקמת בריכה גדולה מאד בסביבות ירושלים במקום מוגן יותר. נעשתה גם פעולת סקר של כל בורות המים, ומתברר שגם מבחינה זו ירושלים אולי העיר היחידה שיש לה משהו. אמנם בחלק מהם יש מים וזה מחייב תוספת הוצאה, כי צריך להוציא מים אלה על מנת שאפשר יהיה להכניס מים שאפשר יהיה להשתמש בהם. נוסף לכך מוקם סכר בעין כרם.

כאשר אני מסכם לטכס מה נעשה בעקבות המלצות הועדה, ולפני שעברתי על הפרטים חשבתי שנעשה פחות - הרי חלק רציני של המלצות אלו הוצא לפועל. חלק לא הוצא לפועל כי אבד את אקטואליותו. זה מאפשר לי לסיים בתקוה, כי גם מה שיסוכם הפעם יוצע לאנשי אחת ואלה בקמיצה - בעיקר מפני שזו שנת חירום. אבל חלק גדול מהדברים שצריך יהיה לטכס הפעם יהיה בשטח זה. למשל, מר ישעיה מסר לי שנעשתה פעולה גדולה על מנת לרכז כאן חיסה ל-4-5 חודשים. זה נעשה בחלקו באמצעות מוסדות הממשלה ובחלקו על ידי

פרטים, והמיון כולו על ידי המדינה. אבל מתגרר שבכדי לאחזיק כמות כזאת של חיטה יש צורך להתחיל בגביית מסובים ומסגורות. דוגמה שניה - דלק. וכאן הפרובלמה היא לא איך להביא לירושלים כמות מספיקה של דלק, אלא מיכלים לאחסון הדלק. דבריו אלה ודומים להם הם בלבד יורשו מאמצים וממצעים כאלה שאינני בטוח אם אפשר יהיה להתקציבים הדלים להוסיף הרבה מליונים לירות גם לצרכים אחרים.

על הפעולות המיוחדות שגעשו בקשר לשעת החירום,

יחסור לכם מר ישעיה.

הייתי רוצה לדעת מהו מחיר המים בירושלים בהשוואה לערים אחרות.

היו"ר ב. אבניאל:

מר ישעיה:

אני חושב שאת בעיית ירושלים אפשר להסגיר לממשל כולל אחד: החדרת הכרה עמוקה יותר של מעמדה של ירושלים כבירת המדינה. יש לירושלים בעיות רגילות כשם שהן קיימות בערים אחרות, אבל יחד עם זאת יש לה בעיות יותר קשות מאשר לערים אחרים בגלל העובדה שמחצית האוכלוסין בירושלים הוא בשנים האחרונות בלבד. בתום הקרבות היה מספר תושבי ירושלים 65-70 אלף. מעט ועד היום עלה המספר עד 150 אלף נפש. ואגידול הוא ברובו של עולים חדשים. זה מסביר את מעמדה של עיריית ירושלים והעיר בכלל. כולנו יודעים שיכולתם של התושבים החדשים לשאת בעול המסים היא מוגבלת ביותר, וכתוצאה מזה יכולתה הכלכלית לירושלים מוגבלת ביותר.

אילו היינו מסתכלים במפה, היינו רואים שיש פס רחב של מדינת ישראל, ואילו כאשר אנו רוצים לבוא לבירת ישראל אנו עוזבים את הפס וצריכים לנסות הצדה, למה שנקרא הפרוזדור. וזה נובע את המצב. פרוזדור רחב בקצה המערבי שהולך ומצטמצם בקצה המזרחי. זה מסביר את מעמדה של ירושלים בשנים האחרונות. היא נותקה לגמרי מכל הרקע המזרחי שהיה קודם. זה השפיע על המסחר של ירושלים. כל אחד זוכר שבימי המנדט היה המסחר פורה בירושלים. עשרות משפחות של סוחרים שישו מתקיימות על המרכז המסחרי בירושלים ירדו מבכסיהם. יושלים שימשה מרכז חשוב להעברת סחורות מהשפלה לכל המזרח הקרוב. דבר זה בפס לגמרי. ירושלים שימשה מרכז ליטוב החקלאי שהיה בסביבה. רק בשנים האחרונות, כפי ששמעתם, עלה היטוב החקלאי בסביבה בגלף נפש. אבל עברו שנים רבות שגם אלף נפש לא עמדו לה לירושלים על פנת שתוכל למכור להם סחורות.

העובדה שמחצית האוכלוסיה מורכבת מעולים חדשים שהם מבחינה כלכלית מדולדלים ביותר, זה משפיע על כלכלת העיר ונתפתחות התעשייה. ישנם גורמים פזיזים נוספים: היותה של ירושלים בגובה של קרוב ל-800 מטר מהשפלה, זה הגורם המכריע המשפיע על מחיר המים. גם במקומות אחרים התעשייה מקבלת מים במחיר של 15-20 פרוטה, הרי בירושלים לאחר הנחות ניכרות צריכה תעשייה לשלם 200 פרוטה, וההנחות הבתבות על ידי העיריה בתננות מתוך מטמץ כספי עצום. במקומות אחרים מפעלי המים לא רק שמכסים את ההוצאות לאספקת המים אלא מכניסים הכנסה נוספת. בירושלים יש ברעון מתמיד העולה ל-25-30 אלף לירות לחודש, וזה לא מתוך חוסר יעילות של העצינים, אלא משום שהעלות המים מכפר אוריה עד ירושלים היא בלבד עולה כ-180 פרוטה. גם לעיריית ירושלים עולה ממ"ר קרוב ל-400 פרוטה, היא נמלכת למכור אותו לאוכלוסיה ב-300 פרוטה, וזה המחיר הגבוה ביותר בארץ. גם מבקשים מירושלים הנחות יותר גדולות לתעשייה, צריך להביא בחשבון גם את יכולתה הכלכלית, ואין לה יכולת כזאת.

שר הפנים הזכיר את שאלת שטחי החקלאות החדשים במדינות ירושלים. לדאבוני אין אתי פרטים מדויקים, אבל כדי לתת לכם מושג על מצב הדברים, אני יכול לומר, שבאשר נכנסתי לתפקידי לפני 9 חודשים וסיירתי בישובים הקרובים לירושלים, משום בזדעזעתי, משום שידעתי שבמעט אין עתיד לנקודות אלו במצב בו היו לפני 9 חודשים. אנשים אלה התקיימו על עבודות דחק. לא ראיתי אפשרות חלקאית שתתן להם חלק מהבטיס הכלכלי שהם זקוקים לו על מנת להתקיים. ואז התחלתי לטפל באפשרות של פיתוח תעשייה ביתית במקומות אלה. לא יכולתי להתקדם הרבה בענין זה, כי זמן קצר לאחר מכן עברתי לעיריית ירושלים. אבל כאשר חזרתי לפני 3 חודשים ובקרתי שוב במקומות אלה - רחב לבי לדאות את ההתפתחות הנפלאה שחלה ב-6 חודשים בלבד במקומות כמו בס הרים, מנואת ביתר, מטע, בירושלים החדשים של לכיש - שדות בפן

ומיכה. נעשתה שם עבודה במלאה של הכשרת הקרקעות לעיבוד חקלאי. בטרביה
הסקומות עברתי עם יו"ר המועצה האיזורית שהוא אחד ממייסדי קרית ענבים,
ובכל מקום שראינו מה הם השטחים שמעבדים, הפניתי עיני אליו וראיתי באיזו
קבוצה הוא עומש על שטחים אלה. קריית ענבים כאשר נוסדה קבלה כמה מאות
דונמים בלבד מוכשרים לנטיעות, ובכל נקודה כזאת יש שטחים יותר גדולים
וכאשר הם יתפחו יש סיכוי שהם יהיו הבסיס הראשון לקיומו של המקום על
תוצרת חקלאית.

הל מפנה לא רק בהכשרה הכללית של שטחי קרקע, הל
מפנה גם בגישה. עד לפני 10 חודשים כמעט ולא היו מכשירים קרקע ליד הבתים,
והנה, מי שיעבור בימים אלה בגר-גידור ונס הרים, יראה ששם מעבדים את
השטחים על יד הבתים. אני מציין נקודה זו כי לדעתי יש לה- ערך רב ליצירת
הקשר של האנשים למקום, מעמדם של רבים שישובים אלה הושג במידה ניכרת מאד.

על הקלות במסים ירחיב את הדבור מר אגרון. לי
בראה שהקלות צריכות להנתן לא על ידי העיריה, אלא על ידי הקלה על יוקר
המצרכים בירושלים. אין ספק שירקות ומצרכים אחרים במכירים במחירים יותר
גדולים מאשר בסקומות אחרים. צריך לתת הנחות מדמי ההגבלה לירושלים כדי
להוזיל את המחירים.

ביחס להקלות במסים עירוניים וממשלתיים, נציג
המוצר ימסור על הקלות במסים ממשלתיים, ואשר למסים העירוניים, עיריית
ירושלים אינה נמצאת במצב כזה שהיא יכולה לתת הקלות ניכרות במסים. ואם
תתן הנחות כאלה צריך יהיה למצוא מקורות אחרים על מנת לכסות את ההפרשים
בתקציב, כי אחרת היא לא תוכל להחזיק מעמד ולתת את הישורתיה איסודיים שהם
הכרחיים בכל עיר גדולה.

ההקלות במסים נדרשות בעיקר על ידי התעשייה. עיריית
ירושלים כמו עיריות אחרות בשחררת בניינים חדשים במשך ה-5 השנים הראשונות
ממסי הרכוש בתנאי שהם הוקמו על יסוד חוק השקעות הון. היתה בקשה שתנתן
הנחה כזאת גם למפעלים תעשייתיים שלא נבנו לפי חוק זה. הוועדה שסיפלה בזה
מצאה שאין ביכולתה לעשות זאת.

לעומת זאת בראשית שנת הכספים הנוכחית הושרו הנחות
בארנונה כללית בשעור של 30 אחוז למפעלי תעשייה. הם נביא בחשבון הקלה זו
והערכה יותר נמוכה של מפעלים, יש להכיר בכך שנתנו הקלות די נכרות בהתחשב
עם המצב הכספי של עיריית ירושלים.

ואשר למצב החירום, במשך שנים אחדות יצגתי את
משרד הפנים בוועדה של משרד ראש הממשלה שיטפלה בהכנות לשעת חירום. ואחת
המסקנות שנתקבלה על דעת כל הוועדה היתה, בשעת חירום יש לשחרר את הצבא
מכל דאגה לעניינים האזרחיים. הצבא צריך להתמסר כולו לבעיות המלחמה, ואילו
את הבעיות האזרחיות צריך לרכז במינהלים המחוזיים. לפי תוכנון לשעת
חירום הקיים עוד מימי המנדט, הממונה על המחוז משמש יועץ ראשי ועוזר
ראשי ליד מפקד המחוז בכל העניינים האזרחיים בשעת חירום. כאשר הגעתי
לידי הכרה שצריך לעשות הכנות מיוחדות, גאתי בדברים עם מפקד המחוז בירושלים
ירושלים וסוכס, שצריך להקים ועדה מצומצמת שתתחיל לטפל בבעיות לשעת חירום.
יו"ר הוועדה הוא הממונה על המחוז ומתמנים בה; נציג הצבא, מפקד המחוז
של הג"א, נציג האוצר, נציג משרד ורפשיה, נציג משרד הבריאות, הרופא
הראשי בירושלים, נציג משרד הפיתוח, נציג משרת ירושלים וסני נציגים מסעם
העיריה, ששך מהם הוא סגן ראש העיר והשני - המהנדס העירוני. ועדה זו
מתכנסת בקביעות ומשתדלת לתאם את הפעולות. אחד הקשיים החמורים ביותר הוא
שהוועדה הזאת פועלת ללא כל תקציב משלה. למינהל המחוז אין לצורך זה אף
פרוטה. ואם נעשה מאמץ גדול על מנת להבטיח שיהיה בירושלים מלאי של
אלכוהול לשעת חירום, והצלחנו להביא אותו, הרי לא הצלחנו למצוא סכום
של 65 לירות דמי הובלה, ורק בימים אלה בידי לשכנע את העיריה שהיא
תשלם את ההוצאה הזאת בתקרה שפעם במצב את המקור שישלם זאת. אבל אני שמח
לציין שהצגרים הכספי אינו מעכב את עבודת הוועדה.

אשר למצרכי מזון, נעשה מאמץ להבטיח מצרכי מזון
יסודיים לתושבי העיר לתקופה מתקבלת על הדעת. מלאי החיטה הוא ל-6-5
חודשים, אבל אין לנו מקום איחסון לחיטה. בירושלים אין סמבורות לאחסנת חיטה.
אמטול התחלנו לטפל בהקמת סמבורה ליד תחנת הקמת הקייט. נתחבבה תקומה עצמה
אפשר לאגור מלאי של חודשיים.

יש בעיות של סוכר, אבקת חלב, שמן, קטניות, קפה ותה. רבות, קפה ותה היו בירושלים לתקופה של שבוע-10 ימים. ואילו עכשו יש מלאי למספר חדשים.

אחת הבעיות הרציניות היא בעיית מלאי הדלק לירושלים. ואני מתכוון לא רק לבנזין אלא גם לנפט. אלה שעברו את המצור בירושלים יודעים שלפעמים גם כמויות קטנות יכולות להספיק לתקופה ארוכה. אבל איננו רוצים לחזור למצב שהיה ב-1948, ועכשו אנו עושים מאמצים לאכין מלאי גדול. לצורך זה נעשה סקר של כמה בורות שמתאימים לאגירת מלאי, כי יעבור זמן עד שנוכל להקים מיכלים קבועים. להכנת מלאי ל-3 חדשים יש צורך ב-70 אלף לירות. אתם תתפלגו, כאשר התחלנו לטפל בבעיה נזכרנו שאגרנו מלאי של דלק בבורות, והדלק עדיין נמצא בבורות אלה. כדי לפתור בעיית מחסון הדלק על ידי מיכלים של מתכת, יש צורך בסכום של חצי מליון לירות, ואני שומע שיש סיכוי לקבל סכום מנימלי להבטחת מלאי ל-2-3 חדשים.

אשר לבעיית המים, ידוע לכם שההנשלים היתה מקבלת את מימיה באמצעות בריכת מגירה אחת ברוטמה שמכילה 20 מ"מ/מ. התצרוכת היומית היא כ-17-18 מ"מ, ואילו גימתי החורף - 15 אלף מ"מ. אנו מפלטים כר מספר חדשים בתיכון בריכת ממילא. נמלא את הבריכה הזאת מים, דבר שיתן לנו עוד 30 אלף מ"מ. אולם בעיית המים תפתר רק עם הקמת הבריכה הגדולה בבית וגן שתכיל עד 90 אלף מ"מ. העבודה כבר החלה. תחילה חשבו שהקמת הבריכה תעלה עד מליון לירות, אבל עכשו מתברר שאפשר לבנות את הבריכה בלי גב וזה יצמצם את ההוצאה עד 600 אלף לירות. אבל אם לא בשלים את שתי התחנות השאיבה בקו המקביל, לא נוכל למלא את הבריכות. אני שומע שהקמת שתי התחנות מתקרבת בצורה מהירה, ויתכן ששני הדברים יגמרו בעת ובעונה אחת, ואז יהיו לירושלים כמויות גדולות של מים.

בירושלים ישנם בורות לאגירת מי גשמים בהם הצלנו את ירושלים ב-1948. משום כך נעשה סקר רחב של כל הבורות בעיר ובדעתנו להתקין עכשו מספר בורות שיהיו מתאימים לאגירת 50 אלף מ"מ נוספים. לזה יש צורך ב-23 אלף לירות. כל ההוצאות יעלו קרוב ל-270 אלף לירות, ואנו מנהלים מו"מ עם האוצר על קבלת סכומים אלה.

אתם רואים שנעשו כמה צעדים, כדי שיהיו מים וחלילה תבוא שעת חירום, היא לא תמצא אותם בלתי מוכנים לגמרי. אבל ישנם דברים שלא נוכל להתגבר עליהם, אלה הדברים שעולים בכסף רב. איננו יכול להבטיח שבבוא העת תהיה לירושלים כמות מספקת של חמצן. לצורך זה דרושים סכומים גדולים מאוד. החסכן מיוצר בשפלה והוא מוצא לירושלים לפי הצורך. אני רוצה להביא לידיעת חברי הוועדה כי מתוך כוונה בדורה לא נחננו פרסום לא לקיומה של הוועדה ולא לפעולתה, ואני מבקש את חברי הוועדה שלא יפרסמו ענין זה.

ב. אגרון: על דעת המקום אני מקצר. פרטים שטענתם. יתכן שתהיינה שאלות שלא אוכל לענות עליהן במקום. על שאלות כאלה

התשובות תבאנה בכתיב.

הספור שלי יהיה יותר פובליציסטי מאשר מעשי. אפתח בתגובה לרובנה של מר רפאל. היתה הודעה בעתונות על דברים שנכסרו במסיבת עיתונאים, ושם נאמרו שני דברים ששני עתונאים טובים, כל אחד לפי רוחו, הדגיש אחד מהדברים. ושם נאמר כי לירושלים העיר אין טענות לממשל לגבי מענקים ועזרה רגילה שוטפת. שם נאמר כי לירושלים כבר יש טענות וטענות שהממשל לא עשתה די לממש את המושג הזה - ירושלים כבר לא אלא לא היו דברים חרתי דסטרי. אלה שני דברים המשלמים אחד את השני. אלא עתון אחד בחר בפסוק אחד ועתון שני בפסוק שני, כל אחד לפי רוחו.

שני דברים קבעו את גורלה של ירושלים. כיבוש ירושלים עם 800 דוברים והכרזתה כבר. מהו חל קפאון. איך עושים בירה או שהיא מתהווה התהוות אורגנית או שעושים אותה. בימינו ראינו בסיון ליצור בירה. לאת-טורק היה טעם לא להימיר את קושטא כברת תורכיה. אז הוא הזמין לו בירה את אנקרה. לפני 150 שנה החליטה ארצות הנריית על ושינגטון כברתה. לא לאנקרה ולא לושיונגטון יש יסוד כלכלי, והן אינן מתאימות להיות כאלו, זה לא בחוץ להן. ירושלים בלי יסוד כלכלי לא תקום כעיר ולא כברתה. היא אינה יכולה להיות דוגמת אנקרה ששם יש רחוב אחד לכהני פננותיו עומדים מוסדות הממשלה והסגרירות, והיא לא יכולה להיות כדוגמת ושינגטון שהיא כולה כפי שהגדיר זאת מישור "בית קברות לסנטורים". ירושלים איננה לא זה ולא זה.

מצב ירושלים כיום הוא כפי שרמזו עליו בדבריו
 מר רפאל, מצב של בדידות. העזובה של גורמים קונסטרוקטיביים-פרודוקטיביים
 היא עובדה. פרט לרכוש סבורך של ישיבות ובתי אולפנה כמעט ואיננו רואים
 התפתחות אלא בשטח אחד בלבד, גרמניה. פרט לזה כמעט שיש קטמון. יש לנו
 גורם סבורך אחד - 3500 סטודנטים ו-500 מרצים ששני שלישים מהם באים מתוך
 לירושלים. מצבם חסור ללא שעור, וזה בעקב חוסר עיסוק לאלה הזקוקים לכך.
 מני רוצה שבעיית הסטודנטים לא תרד מעל השולחן הזה, כי בעייה זו מחייבת
 פתרון מהיר. בחוצה עדיפות לירושלים מתוך הכוונה מכוונת. יש לנו גורם
 חשוב בענין זה - החברה הכלכלית, שידעה לא רק לנצל אלא למתוח מנשים
 לבנות לירושלים על ידי אותן הקלות שיש בידי העירייה ובידי החברה להעניק
 להם. אבל לפעמים יש תועלים בכיוון אשר לגמרי. בימים האחרונים היינו עדים
 למפעל שעמד לקום בירושלים, שהיה בידו להעסיק כשלוש מאות איש, והיתה משיכה
 טמקום אחר וההכרעה נפלה לטובת חבל לכיש.

ביחס להפניית הזמנות לירושלים מצטנו לנכון לבוא
 בדבריה עם שר הפתוח והוא השיב שחברות מסלוליות כמו ים המלח והאשג
 יעשו כמיטב יכולתן להעדיף את ירושלים על פני מקומות אחרים. זה ההישג
 היחיד שאני יכול לציין עכשו.

אי אפשר לדבר על ירושלים מבלי לקחת בחשבון
 שני גורמים: האחד הוא שמחצית מהאוכלוסיה הם עולים חדשים. עם זאת יש
 לזכור ש-15 אחוז מהאוכלוסיה הם מקרים סוציאליים רשומים. לכל אחד מהם
 יש להוסיף עוד אחד שבוע מרעב ואינו רוצה להיות מקרה סוציאלי. הערכת
 היא שיש 30 אחוז מהאוכלוסיה הם פרודוקטיביים. יש לנו 5000 פועלי תעשייה
 בעיר. עוד 5000 עסוקים בגניה, וזה כמעט הכל מבחינת העובדים היצרניים.
 לזה יש מסיכות למדיניות המסים. שתי רבבות תושבים משלמים מס ייחודיים
 מ-3 עד 6 לירות לשנה. בסך הכל יש לנו 65 אלף חדרים הבאים בחשבון לתשלום
 מס. מהם 22 אלף משלמים 3-6 לירות לשנה, פרט למס אשפה. המסות השנתיות
 לגולבלת היא 22 לירות לשנה לעומת 48-42 בחיפה ובתל-אביב.

תשאלו: מהו קו העירייה? העירייה הולכת בשנים:
 ראשית היא חייבת שירותים מניטלים אפילו לנחשלים. אבל היא מריכה לספק
 שירותים ההולמסם עיר הרוצה להיות עיר הבירה. לכן העירייה בקשה בקו
 של שפור והרחבת השירותים הקיימים.

אשר לענין המים, אנו עומדים בפני גמר, ואני
 מקווה שאישור שר הפנים יהיה עובדה שתחסוך לעיר 100 אלף לירות לירום
 250-300 אלף לירות לשנה. מקורות תביה מים לתוככי ירושלים במחיר שהוא
 בשליש פחות מהמחיר שמסלמים כיום.

י. רפאל: לכמה זמן נקבע מחיר זה של מים?

ג. אגרון: ל-3 שנים. במידה שתהייה תנודות במחירים, הן
 תהייה צמודות למחר המים והחשמל.
 אנו מתכוונים לעשות: שביליה, דרכים לפרברים,
 כמו טוסררה וסנהדריה, שיכונים למפוני בנינים מסוכנים, פיתוח השטח
 התעשייתי, הקמת תחנת אוטובוסים, פיתוח הכניסה לעיר, ציוד וריהוט לבתי
 ספר, הגברת התאורה במקום כל 100 מטר פנס כיום, כל 50 מטר פנס, מזבלה,
 בית מטבחיים. כל זה בגבול 3 מליון לירות שאנו מצפים להם מאשלב הראשון
 של המלגה שהזכיר שר הפנים.

בנוסף לכך ישנם דירים התלויים במיתוח מסשי של
 העיר שייעשו על ידי מלווה שנקבל מקבוצת ידירים בחו"ל בגבולות של 3 מליון
 דולר. המלווה הפנימי ישמש מנוף חשוב ומכריע לגבי המלווה מחו"ל.

אשר למצב התעסוקה, כמו בערים אחרות אנו באנים
 מתעסוקה מלאכותית באמצעות משרד העבודה. בשבועות הקרובים אנו חושבים
 להגדיל את מספר הפועלים עד 200 פועלים ליום בנישור מגרשים. המצב בירושלים
 הוא פחות בלתי-מעודד מאשר במקומות אחרים הודות לפעולה גדולה של הדסה
 והתוביברטיה, ואם יוסר הסכסוך בין הדסה והאוניברסיטה, יועסקו בעבודות
 אלו 500 פועלים ליום במסך 3-4 שנים.

שר הפנים דבר על עבודת המעורר החשובה שנעשתה על ידי קק"ל. אני רוצה לבשר לוועדה שבימים אלה קבלה עליה הקק"ל ליער 4000 דונם בתחום ירושלים. זה מבצע עצום ובמשך הזמן פני ירושלים יהיו מחורים.

מה הן דרישותינו? שמים: האחת - זירוף אישור המלווה המבטיח ומאשר פעולתו לגיוס מלווה בחו"ל בתנאי שהוא לא יפגע בטוח מבנית ושום פעולה אחרת. והשניה - הכוונת במקום אי-הכוונה. אני חושב שעל ידי מבצע חנוך אזרחי נוכל לגלות מפילו בעיר זו מקורות שיסייעו לעיריה בתנאי שהעיריה תתן שירותים. על העיר הזאת ומצבה אמר הרצל מה צריך לעשות, ואילו יכולנו ללכת לפי תכנית זו, היתה ירושלים כיום בהדרת.

אינני שותף לקורת הרוח של המטכונה על המחוז בנוגע להג"א. יש מסגרת, אבל במסגרת בלבד לא די. קיימנו ברור בענין זה ולא בלבד שבירור זה לא עוד. מישהו אלא הוא לא נתן ספוק לשום איש. אנו חסרים הכל פרט למסגרת. למכבי-איש בחוצים טולמות ואיין, וכל סולם עולה 40 אלף לירות. למ.ד.א. חסר הכל. לכן לא טוב שנצא מכאן ברושט שלאחר שיצרנו מסגרת, עשינו הכל.

היו"ר ב. אבניאל: אני מודה לראש העיר מר אגרון. החברים ישאלו שאלותיהם והאורחים הנכבדים יענו או בישיבה הבאה או בכתב.

י. רמאל: האם אפשר לדעת מהם תקציבי הפיתוח הכוללים לירושלים לשלש השנים האחרונות ותקציבי הפיתוח של ערים אחרות כמו באר-שבע?

י. אולמרט: בקרר לבטיעות בסכינות ירושלים, אני יודע את חברת "גני ירושלים" שבטעה כמה טעות דובמים, ואנשיה אינם גרים באותם מקומות. היתה רוצה לדעת מה המצב האמתי ביחס לכך.

היו"ר ב. אבניאל: אני רוצה לדעת: א. מה עשו כדי לפתח תעשיות קלות בירושלים המתאימות למקום?

ב. ב-4-3 השנים האחרונות, אילו תעשיות נוספו ואילו עזבו את ירושלים?

ג. מה נעשה ומה אפשר לעשות בשטח אתיירות בירושלים. מה מצב בתי המלון והאם מוכרח להיות מצגם כפי שהנו, או אפשר לעשות לתקנתו ומה עשו בשטח זה?

אני חושב שהיה זה טועיל לוועדה אילו היתה מקבלת מראש העיר והגורמים האחריים הנוגעים בדבר 3-4 תביעות עיקריות שלדעתם יכולות לתת תנופה להטבת המצב בירושלים.

ש. פרלמטין: שמענו משר הפנים שהמלצה מס' 11 של ועדת הכלכלה בעניני הובלה לא בוצעה. לי נראה שבעיית ההובלה קשורה קשר אמיץ עם בעיית הקמת תעשיות בירושלים. האם נעשה ניסיון לבצע המלצה זו ומה היו תוצאותיו, ואם לא - מה היו המניעים לאי-בצוע ההמלצה?

בזמנו דברנו בוועדת הכלכלה על הצורך לתת לירושלים מעמד של עיר ספר. יתכן שהיו מניעים פוליטיים לאי הכללת הצעה זו בהמלצות הועדה. אבל אני רוצה לשאול, האם נעשה משהו בענין זה?

היו"ר ב. אבניאל: באם ישנן שאלות שהשר או ראש העיר רוצים לענות עליהן עכשו - בבקשה, ולא במציא להם את השאלות בכתב ומה שיוכלו להשיב בכתב, ישנו. ובאם הם רוצים להופיע שוב בפני הועדה ולענות על השאלות - בבקשה.

ג. אגביו:

לשאלה של יחס המטסלה לעירייה, מני רוצה לומר, כי האוצר נחלץ לעזרת העיר בשפור מצב הקופה. ועד היום הזרים האוצר בצורה של ספרעות ומקדמות לתשלום חובות כדי סליון לירות. בזה יש מסום הבראת הקופה וגם התחלת הבראת המסק.

התשובה לשאלות היו"ר ביחס לתעשייה כלולה גדו"ח של המספה הכללית של החברה הכלכלית למען ירושלים.

אשר לתיירות, קיימת חברת תיירות ממסלתית סעובדת בקטר מדוק עם העירייה ביחס לשפורים ובדורים.

את התביעות העיקריות שלנו נביש לוועדה בכתב. ל-18 עיריות חולק השנה מענק בטכום של 2,426,000 לירות. מזה חלקה של ירושלים

שר הפנים י. גר-יהודה:

בלבד 22 מחוז.

היו"ר ב. אבניאל:

אני מבקש סליחתם של האררחים בני-כוח החברה הכלכלית ורשות הפיתוח, שמתם נצטרך

לסבוע באחת הישיבות הקרובות.

מר ישעיה:

אם חברי הועדה מעונינים, אשמח לערוך למענם סיור בפרוזדור ירושלים.

היו"ר ב. אבניאל:

הישיבה בעולה.

הישיבה בעולה בשעה 13.30